

Rafael Hüseyynov

CLOCK OF SABIR
ВРЕМЯ САБИРА

SABIRIN SAATI

Nizami Gencevi
adına Milli
Azərbaycan
Ədəbiyyatı Muzeyi

Mirzə Cəlil və Sabir
Heykeltaras: Ömər Eldarov

"Elm və Təhsil"
nəşriyyatı

© Nizami Muzeyi. 2012

Ar 2012
761

Rafael Hüseynov

СЛОК OF SABIR
ВРЕМЯ САБИРА

SABİRİN SAATI

Bakı - 2012

Ш5(2=A3)1 + Ш5(2=A3)

1107821.512.162-09 T6537

SABİRİN SAATI

Böyük sənətkarları ənənələr yaradır. Lakin dahilər ənənəni özləri yaradırlar və onların açdığı yol sonralar yüzrlərlə, minlərlə insan, bəzənsə bütöv bir xalq və neçə-neçə millət üçün məktəbə, nümunəyə çevrilir.

Azərbaycan şairi Mizə Ələkbər Sabir Tahirzadə yalnız öz Vətəninin deyil, bütöv Yaxın və Orta Şərqi qədim, çoxəsrlik mədəni ənənələri olan Şamaxı şəhərində doğuldu. 1862-ci il idi və 6-7 il sonra bu uşaq məktəbə getməli idi. Məktəb yeni tipli, Avropa istiqamətli məktəb deyildi. Hələ bir neçə əsr əvvəllərdə olduğu kimi, Azərbaycan uşaqları savadı ruhani məktəbində alırdılar, yaşadıkları mühitdə hər şey çoxdan sabitləşmiş, qəlibə çevrilmiş ənənələr üzərində qurulduğu kimi, bu uşağın dərs alacağı məktəb də, yaxşı halda, mükəmməl bir din xadimi yetişdirəcək qədər imkana malik idi.

Ələkbər yalnız sadə insanlar olan valideynlərinin deyil, həm də içərisində böyüdüüyü mühitin övladı idi. Doğulduğu ailə, böyüdüüyü mühit, dərs aldığı məktəb, oxuduğu kitablar, əldə etdiyi biliklər onu gələcəkdə nümunəvi bir müsəlman ailəsinin başçısı olmağa hazırlaya bilərdi.

Amma vaxt onu millətinin və məmləkətinin önündə gedən bir dahiyyə çevirdi. O nə 49 illik ömrünün çox hissəsini yaşadığı XIX yüzillə, nə vur-tut 11 ilini görə bildiyi XX yüzillə sığdı və artıq bu, şübhə doğurmur ki, nə də yavaş-yavaş yaşa dolmağa başlayan XXI əsrə sığacaq.

Sabir Azərbaycanda hamının danışdığı dildə danışdı, hamının işlətdiyi sözləri işlətdi, amma ona qədər heç kəsin demədiyi mətləblərdən bəhs etdi. Həm də bunu indiyədək heç kəsin demədiyi tərzdə dedi.

Ənənəyə ehtiramın, kanonlara rüayətə az qala norma olduğu bir mühitdə o, nadir istisnalardan idi. Amma Sabiri dünyanın başqa ölkələri və xalqlarının dahiləri ilə tutuşduranda bunu da görürük ki, o qəbil dahilər hansı ölkədə doğulmalarından, dünyaya

93118

hansı xalqın övladı kimi gəlmələrindən asılı olmayaraq, hamısı bir-birinə bənzəyir. Sabir aldığı ədəbi tərbiyəyə görə məhəbbətdən, təbiətdən, dünyanın və insanın gözəlliklərindən şeirlər yazmalı idi. İstedadlı bir yaradıcı olduğuna görə, olsun ki, bunu başqa müasirlərinə nisbətən daha parlaq bir şəkildə edə bilirdi. Əslində, belə şeirlər də yazdı və beləliklə, həm də sübut etdi ki, bu cür də yazı bilərlər və bu üslubda nəinki müasirlərinin, hətta sələflərinin də bir çoxundan üstün olar.

Lakin tarix ona başqa missiya həvalə edibmiş. O, yüzlərdən biri sayılan yaxşı lirik olmalıyıq, tam bənzərsiz satirik oldu.

Satirikin aqibəti isə tarixin bütün dövrlərində, dünyanın hər yerində həmişə çətin olub. Sabirin yaşadığı mühitə gəlincə, bu, ikiqat çətin idi.

Onun qələmi ömrünü yaşayıb başa vurmuş köhnəliklərin, inkişafa mane olan geriliklərin əleyhinə idi. Onun qələmi insanların içərisini də, yaşadıkları mühiti də azad görmək istəyirdi. O istəyirdi ki, doğma Vətən Azərbaycan və soydaşları irəliləsinlər, dünyanın aparıcı xalqları sıralarında olsunlar. O arzulayırdı ki, Şərqlə Qərbin, Avropa ilə Asiyanın qovuşağında yerləşən Azərbaycan yalnız Şərq ölkəsi olaraq qalmasın, həm də avropalaşsın, milli köklərə sadıq qalmaqla yanaşı, Avropadan gələn müsbət təmayüllərə də biganə qalmasın, onları da mənimsəsin.

Şeir yazıb yaşamaq mümkün deyildi, sözü yemək olmurdu, sözlə ailə saxlamaq mümkün deyildi və Sabir də dolanışıq üçün özünə bir peşə seçmişdi. O, sabun bişirib satır, böyük külfətini bu qazanla dolandırır.

Sabun insanlara kir-paslarını yuyub təmizləmək üçün lazım idi.

Sabir nə qədər sabun bişirirdisə, dərhal hamısı satılırdı.

Onun içərisində böyüdü mühit və bu mühitin iman gətirdiyi din insanlara təmizkar olmağı tövsiyə edirdi və cəmiyyət də bunu qəbul etmişdi.

Lakin Sabir şeirlərini də elə mahiyyətə sabunun yerinə yetirdiyi işi görməkçün yazırdı. Sabir yazırdı ki, insanlar bu şeirləri oxuyub daxilən təmizlənsinlər, cəmiyyət mənəvi cəhətdən daha pak, daha sağlam olsun.

Bu sabununsa müştərisi yox idi. Var idisə də, lap az idi.

Sabirın gözəli
Rəssam: Əmir Hacıyev

Çünkü o, vəsf etməirdi, şirin sözlər demirdi, tənqid edirdi, ifşa edirdi, istehza ilə gülürdü. (Bundansa tarixin bütün dövrlərində və dünyanın hər yerində, adətən, insanların o qədər də xoşu gəlməyib, gəlmir).

Həm də Sabir özünü yalnız Azərbaycanın şairi saymır, bir üstün düşüncə, qələm sahibi kimi təkə öz xalqı qarşısında cavabdehlik hiss etməirdi.

O, Şərqi şairi idi, XIX əsr bitməyə doğru gedir, XX əsr başlanırdı, yeni tələblərlə yeni zaman gəlirdi və böyük sənətkar üzünü bütün Şərqi tutmuşdu. Qafqazdan tutmuş Orta Asiyaya, İrandan başlamış Hindistana qədər, Rusiyadan gələrək Avropayacan nəhəng ərazi onun düşüncələrinin əhatə dairəsində idi. Onun tənqidlərinin hədəfi yalnız bilavasitə hər gün rastlaşdığı yaxın çevrəsi deyildi, yaxın və uzaq qonşu ölkələrin bütün ciddi ictimai-siyasi, mədəni problemləri tamam acısı-ağrısıyla onun misralarından keçirdi.

O, sabununu da bişirirdi, məktəbdə xırda uşaqlara dərs deyib savad da öyrədirdi, jurnalistikaya baş vuraraq Azərbaycanda və Qafqazda yeni-yeni yaranmağa başlayan mətbuat səhifələrində kəsərlə məqalələri ilə də çıxış edirdi, dünya siyasətinin ən mühüm məsələlərinə çevik münasibət bildirərək bunları şeirə də çevirirdi. Hindistanın da, İranın da, Rusiyanın da, Osmanlı imperiyasının da işlərinə "qatışırdı", oradakıların da "başına ağıl qaymağa" cəhd edirdi, həmin ölkələrdəki insanları da oyatmağa çalışırdı.

Amma hökmə, bir alovlu tribun, çılgın inqilabçı kimi "Oyanın!" demirdi, rişxəndlə "Yatın!" deyirdi, qüssəli ironiya ilə laylay çalaraq "Laylay, bala, laylay, yat qal dala, laylay" deyirdi, "Yatmışları kimsənin oyatmasına razı deyiləm" söyləyirdi.

Özü zəhmətkeş, həyatını alın təri ilə təmin edən insan idi, lakin "Çalışın, əməyi sevin, qurub-yaradın" demirdi. Çünki anıyrdı ki, nəsihətə qulaq asan az olur. Qəfildən sərvətlənmiş bir pulucox harının, varlı olsa da, mədəniyyətə kasıb görməmişin dilindən fəhləni, əkinçini, oxumaq ardınca gedəni, qəzet-jurnal nəşr edəni, ziyalını, xalq üçün çalışanı guya lağa qoyurdu.

Deyilişin bu təzi gözənilməz idi, diksindirən idi. Yatanları işə yuxudan sıgallamaqla, tumarlamaqla deyil, məhz sancmaqla, diksindirməklə daha asan oyatmaq olur.

Mirzə Ələkbər özünə "sabir" sözünü şairlik təxəllüsü götürmüşdü.

Sabir "səbir edən, dözən" deməkdir. Amma ömrü boyu o heç vaxt ədalətsizliyə, bərabərsizliyə, haqsızlığa dözmədi. Nə qüsür gördüsə, bığanə qalmadı, şeirinə gətirdi. Onun bir başqa təxəllüsü də vardı - "Ağlar-güləyən". Bu da onun yaradıcılığının mahiyyəti ilə birləşməyə bağlı olan sərrast ifadədir. O, gördüklərini, müşahidə etdiklərini gülə-gülə təsvir edirdi. Amma qəlbində bunlara ağlayırdı. Çünki arzusu, amalı idi ki, xalqı və yurdu layiq olduğu tərəqqiyə yetişsin, xoşbəxt, firavan yaşasın.

Kim ki insani sevir, aşiq-i hürriyyət olur.

Sabir insani sevirdi, insani azad görmək istəyirdi və ona görə də hürriyyəti - istiqlalı, azadlığı sevənin elə insani da sevəcəyinin mütləq olduğuna əmin idi və o səbəbdən inamla belə yazırdı:

Bəli, hürriyyət olan yerdə də insanlıq olur.

Məgər onun sözü tək Azərbaycan insanlarınıamı aiddir?

Ölməz humanist Sabirin bu iki mısrası bütün zamanlarda dünyanın hər ölkəsi, hər xalqı üçün aktualdır və həmişə də aktual olaraq qalacaq.

XX əsrin əvvəllərində Azərbaycan büsbütün yeni bir inkişaf mərhələsinə qədəm qoyurdu. Paytaxt Bakı neft şəhəri idi, get-gedə daha artıq şəkildə dünyanın diqqət mərkəzinə çevrilirdi. Sənaye inkişaf edirdi, şəhər böyüyürdü, tikilib-qurulub gözəlləşirdi və yeni zamanın bir çox müsbət təmayülləri Avropa ilə sıx ünsiyyətlərə başlayan Bakıda bərqərar olurdu.

Əsrin lap başlanğıcında Azərbaycan mətbuatı bümü yaşayırdı - bir-birinin ardınca onlarla yeni qəzet-jurnal nəşrə başlayırdı.

1895-ci ildə Fransada kino yenəcə yaransa da, artıq Bakıda bu yeni sənət növünü sevməyə başlamışdılar və 1898-ci ildən etibarən bir-birinin ardınca artıq yerli filmlər çəkilməyə başlamışdı.

Şərqi ilk operası da 1908-ci ildə Azərbaycanda yaranmışdı və Şərqi muğamına alışmış qulaqlar Bakıda simfonik musiqi konsertlərini, Avropa opera və operettalarını da həvəslə dinləyirdilər.

Tolerant Bakıda katoliklərin öz, pravoslavların öz kilsəsi vardı, müsəlman rahatca öz məscidinə gedirdi, yəhudi də bu məsciddən azacıq aralıdakı sınaqoqda hər gün ibadətini yerinə yetirirdi.

Və yüksələn, yeni həyatın, yeni dövrün sürətləriylə çox ahəngdar şəkildə, çevik bir tərzdə uyğunlaşmağı bacaran Azərbaycanın sırası genişlənən qəzet-jurnallarının cərgəsinə 1906-cı ildə yeni "Molla Nəsrəddin" dərgisi də əlavə edilmişdi.

Molla Nəsrəddin bir folklor qəhrəmanıdır ki, onu Yaxın və Orta Şərqi 40-a yaxın xalqı özününkü hesab edir. Və "Molla Nəsrəddin" jurnalı da yarandığı vaxtdan bütün Şərqi ola bildi.

Əslində, bu keyfiyyət də həmişə Azərbaycan ziyalisinə, Azərbaycan ədibinə, aliminə xas olub. O özünü bütün regionun ku bilib, sözünü bu nəhəng məkana ünvanlayıb. XII əsrdə dahil Azərbaycan mütəfəkkiri Nizami Gəncəvi də belə miqyasla düşünüb və onun qəhrəmanlarının sırasında, az qala, ovaxtki mədəni dünyanın bütün xalqlarının təmsilçiləri var.

Əsrlər keçib, bu ənənə qırılmayıb. XIX yüzildə mübariz maarifçi Mirzə Fətəli Axundzadə də yaradıcılığında Şərqlə Qərbi qovuşdurub, nəhəng coğrafi arealın problemlərini qaldıraraq yalnız Azərbaycana deyil, bütöv regiona öz Vətəni kimi yanaşılıb, onların dərdrələrini və qayğılarını qəlbinə yaxın tutub.

Eyni düşüncə Sabirdə də olub, Sabirdən sonra fəaliyyət göstərən, "Şərqi Şekspiri" adlandırılmış Hüseyn Caviddə də, onlardan əvvəlki və sonrakı çox-çox Azərbaycan ziyalılarında da.

Gərəyincə təqdim edilərsə, dünya mətbuatı, dünya publisistikası, dünya satirası tarixinin ən əlamətdar hadisələrindən biri olduğunu hər kəsin qəbul edəcəyi, görkəmli Azərbaycan yazıçıları və maarifçiləri Cəlil Məmmədquluzadə ilə Ömər Faiq Nəmanzadənin təməlini qoyduğu, XX əsrin başlanğıcının əksər mütərəqqi, istedadlı

qələm sahibinin əməkdaşlıq etdiyi və Mirzə Ələkbər Sabirin də ən fəal yazarlarından olduğu "Molla Nəsrəddin" toplusuna XX əsrin əvvəllərində Qafqazda da, İranda da, Orta Asiyada da, Hindistanda da, Rusiyada da abunə yazılan, jurnalın hər yeni nömrəsini səbirsizliklə gözləyən, oxuyub orada öz istəklərini, arzularını, həyatlarını görən, bu yazılanları əvvəldən-sona sözbəsöz oxuyaraq sonra onu başqalarına da ötürən saysız-hesabsız insanlar vardı.

Onlar "Molla Nəsrəddin"i "Molla Nəsrəddin" edən, bu jurnalın simasını müəyyənləşdirən, toplunu bu qədər xalqların orta qəvətində çəvirən əsas müəlliflərdən biri kimi Sabiri o dövrdən sevilən, yüksək qiymətləndirən, uca tutublar.

Sabir Bakıda və Bakı kəndlərində məktəblərin aşağı siniflərində dərs deyirdi, neft fəhlələrinə savad öyrədirdi, bilavasitə onunla üz bəzən dayanan şagirdləri vardı. Amma özündən xəbərsiz onun Azərbaycanda və ətraf ölkələrdə, "Molla Nəsrəddin" jurnalının yayıldığı yurdların, şəhərlərin, kəndlərin neçəsində ardıcılığını yetişirdi. Onlar özünü görmədikləri Sabiri özlərinə müəllim sayırdılar və Sabir Bakıda, Şamaxıda, Azərbaycanda otura-otura sərhədləri aşdı, hamını kılışa, beynəlmilləşməyə bilməmiş, məktəbə çevrilmişdi. Sabir şeirlərindən birində özünü deryada duran qocaman dağa bənzədirdi:

*Seyl-i tən oyla təməvvüclə alıb dövr-i bərim,
Bənzərəm bir qocaman dağa ki, deryada durar.*

Usta şair olaraq yaradıcılığının hər sətirində olduğu kimi, burada da ifadəsi sərrast, bədii tapıntısı dəqiq idi.

O, həqiqətən, təlatümlü bir dənizdə idi. Dənizin sahilində yox, tən ortasında. Hər tərəfdən ona aşib-daşan tənə, qaxınc, ittiham dalğaları çırpılırdı. Zahirən zəif, zərif bir insan olan Sabir elə mətanətli idi, elə müstəsna daxili gücə malik idi ki, bu həmlələrin hamısına mərdliklə sinə gərirdi.

Bir şeirində növbəti dəfə öz dünyaduyumunu, fəlsəfəsini, bir şəxsiyyət olaraq məramını nişan verən mühüm həqiqəti etiraf edirdi.

Ona "sus" deyənlərə "Baş üstə, danışmaram, susaram!" cavabını verirdi. Ondan ətrafda baş verənləri görməməsinə istəyənlərə "Yaxşı, gözlərimi yumub görmərəm" söyləyirdi, ondan eşitməməyi tələb edənlərə də "Qulaqlarımı bağlaram" vədini verirdi.

Ancaq bircə vədi verə bilmirdi: "Danışmaram, eşitmərəm, özümü görməzliyə vuraram, amma qanmaya, dərk etməyə bilmərəm!"

Anlaşın, dərk etməyinsə bir əmması var ki, qanandan sonra susa, lal ola, kar ola bilmirsən.

Sabir qanırdı, duyurdu, anlayırdı, ona görə heç vaxt kor olmadı, lal olmadı, kar olmadı, daim haqq sözünü şax dedi, yazdı.

Artıq Sabirin vəfatından da bir əsrdən çox vaxt keçir.

Yenə susmur, yenə sözünü deyir, yenə tənqidini edir, yenə elə o vaxt olduğu kimi, heç də hamı onunla razılaşmır.

Bəzən lap vətənpərvər insanlar arasında da Sabirlə sonacan razılaşmayanlar tapılır, "Özümüzü çox tənqid edib, niyə təkçə mənfiliklərdən yazıb?" - deyirlər.

Heç vaxt unudulmasın ki, yalnız böyük insanlar, böyük millətlər öz qüsurlarına gülə, özlərinə heç bir kompleksiz tənqidi nəzərlərlə baxa bilərlər.

Sabir Millətini, Vətəninə hay-küycü, qəlp "patriotlar"dan fərqli olaraq, qəlbən sevib, Millətinə, Vətəninə yalnız yaxşı övlad olmayıb, həm də Millətinə, Vətəninə öz əziz balası kimi yanaşıb, onun ağrısını, hansısa xəstəliyini gizlətməyə yox, sağaltmağa çalışıb, müalicə etməyə çağırıb.

Sabir o vaxt - sağlığında o cür baxıb, diri olan sözü və nəzərləri ilə bu gün də həmin tərzdə baxa bilər.

Sabir çətin, keşməkeşli ömür yaşasa da, hər halda, son dərəcə xoşbəxt taleli bir insandır.

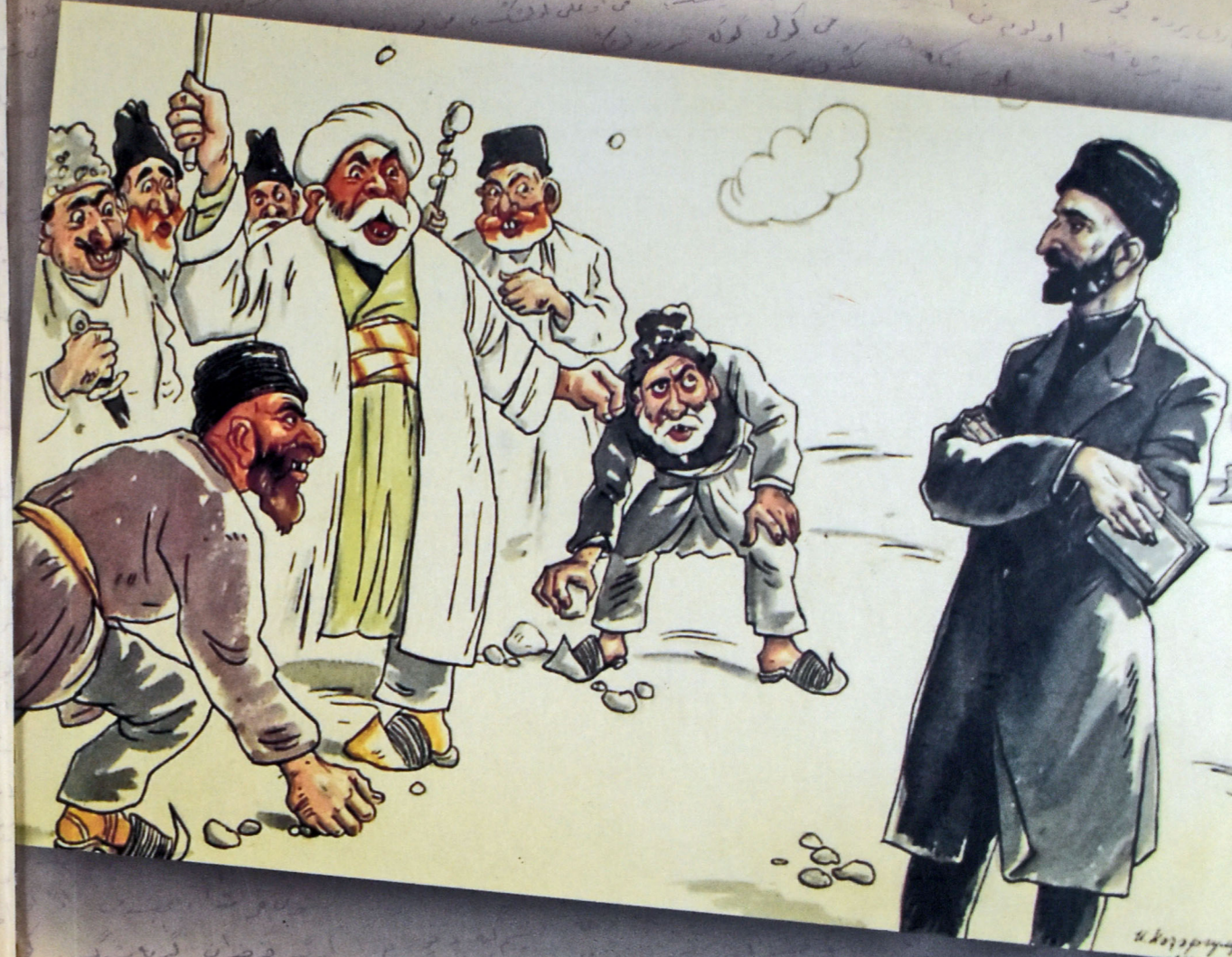
Xoşbəxt, amma həm də sonacan məsud ola bilməyən, əbədi narahat taleli bir insan, bir şair.

Çünki o, daim müasirdir.

Elə buna görə həm xoşbəxt, həm də axıracan xoşbəxt ola bilməyən yaradıcıdır.

Xoşbəxtdir ona görə ki, onillər keçsə də, diridir, sözləri oxunur, adı, xatirəsi yaşayır.

Amma həm də tam xoşbəxt ola bilməyən narahat taleli insan və şairdir, ona görə ki,

XX əsrin əvvəllərində sağalmasını arzuladığı, aradan getməsi üçün mübarizə apardığı insan və cəmiyyət naqisliklərinin bir çoxu hələ də qalır.

İnsanlıq onlardan tam nəicat tapmayınca şairin niğaran ruhu necə dincələ, necə rahatlıca, necə tam səadət içində ola bilər?!

XX əsr Azərbaycanının çox maraqlı simalarından biri, Azərbaycan və Şərq ədəbiyyatının mahir bilicisi və tədqiqatçısı, 1930-cu illərdə Sovet İttifaqında məhz çox ağıllı ziyalılara, başqa cür düşünənlərə yönəlmiş dövlət terroru - müdhiş repressiya dalğasının qurbanlarından biri kimi siyasi rejim tərəfindən məhv edilmiş Salman Mümtaz bir dəfə Sabirlə görüşmək üçün Şamaxıya gedir və məqsədi də ustada suallar verib müfəssəl məlumatlar almaq, onun haqqında yazmaq imiş.

Arada Sabirin tez-tez saata baxmasından pərt olan, bunun, bəlkə də, söhbəti tez başa vurmaqçün bir işarə olduğunu zənn edən Salman Mümtaz xatırlayır ki, həssas şair tutulduğunu hiss edərək dilləndi: "Birdən elə güman edəsiniz saata sizə görə baxıram. Yox, elə deyil. Bilirsiniz ki, mən sabun bişirənəm. İndi tiyanı ocağın üstünə qoymuşam. Onusa odun üstündən götürməyin öz müəyyən vaxtı var. Saata baxıram ki, həmin zamanı qaçırmayım".

Sabirin Zamanın heç vaxt sönməyən ocağındakı Sözləri həmişə qaynardır.

O Sözlər həmin Ocaqdan heç zaman ayrı qalmayacaq.

Sabirin Saati qeyrətli, sədəqətli Vətəndaşı olduğu Yurdun, sevimli yavrusu olduğu Millətin, bütün sərhədləri vizasız keçərək balası olduğu bəşərin saatıdır.

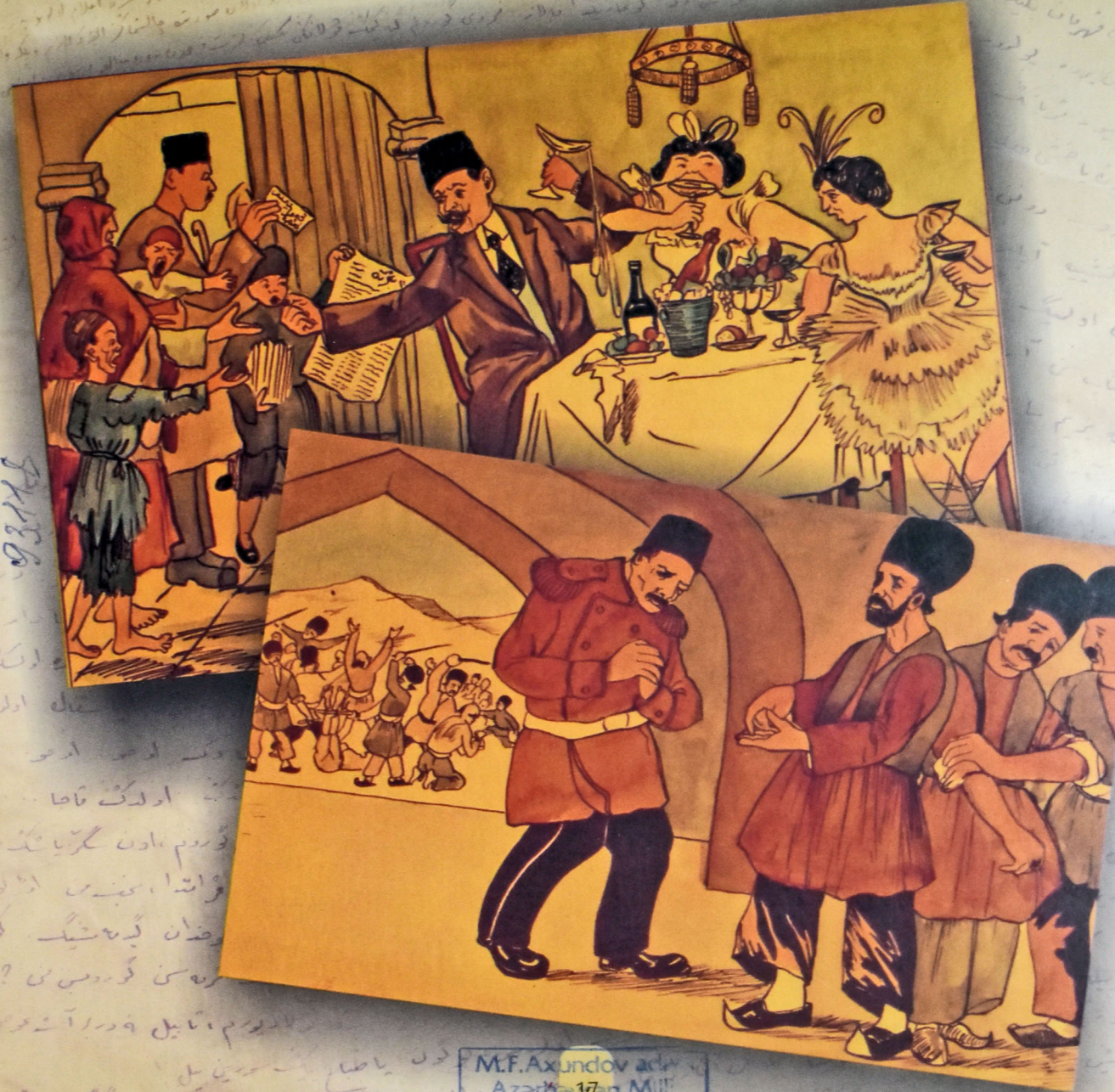
O, lap çoxdan, hələ öz sağlığından bir xalqın övladı olmaq çərçivəsindən çıxıb.

Hələ Sabir heykələ çevrilərək dünyanın çox şəhərlərində ucalacaq.

Hələ Sabir çox dillərə çevriləcək, indiyədək danışmadığı çox dillərdə danışmağa başlayacaq, hələ çoxları bu söz və təfəkkür planetini özləri üçün yenidən kəşf edəcəklər.

Hələ biz bundan sonra uzun illər boyu yanılan, geri qalan saatlarımızı Sabirin doğru, dəqiq işləyən Saati ilə düzəltməyə çalışacağıq.

Sabirin Əbədi Saati işləməkdə davam edir.

M.F.Axundov adlı
Azərbaycan Milli
Kıtəbxanası

CLOCK OF SABIR

Great artists are given birth by traditions. Nevertheless, geniuses establish traditions themselves and the path they open subsequently grows into a school and pattern for hundreds and thousands of people and sometimes for an entire people and many nations.

Azerbaijani poet Mirza Alakbar Sabir Tahirzadeh was born in the city of Shamakhi which enjoyed the ancient cultural traditions not only of his homeland, but also of the entire Near and Middle East. It was 1862 and six or seven years later this kid was supposed to go to school. The school was not a new European-oriented school. Like several centuries ago Azerbaijani children were educated in religious schools and since everything was based on well-established and stable traditions in their environment, the school where this child was supposed to be educated had opportunities to nurture at best an excellent cleric.

Alakbar was not merely a descendant of parents who were ordinary people, but also of the environment in which he was brought up. The family he was born in, the environment he was raised, the school he was educated, the books he read and the knowledge he acquired could have facilitated his formation as a head of an exemplary Muslim family in the future.

However, time made him a genius who led his nation and country. He fitted neither into 19th century which he lived most of his lifetime, nor into the 20th century which he witnessed solely 11 years and no doubt that he would not fit either into the 20th century that is starting to age.

Sabir spoke the language and used the words applied by everyone in Azerbaijan, but he focused on the subjects never mentioned prior to him. Furthermore, he delivered them in a way that no one did before.

In an environment where respect for traditions and observance of canons was almost the norm, he was a rare exception. But when comparing Sabir with the geniuses of other countries and nations, one can also see that such geniuses are all alike regardless of the country of their birth and of their national affiliation.

Based on his literary education, Sabir was supposed to write verses about love, nature, the world and human beauties. Due to his being a talented creator, he could have done it more vividly than his contemporaries did. Actually, he did write such poems and proved that he could write this way and prevail not over his contemporaries, but also his most predecessors in this style.

Nonetheless, history assigned a different mission to him. Though he was supposed to be one of the hundreds of skillful lyricists, he became an unmatched satirist.

The fate of a satirist has always been complicated at all periods of history and in any place of the world. Regarding the terms which Sabir lived in, it was twice as complicated.

His pen was against leftovers from the past and the backwardness that prevented progress. His pen wished to see people's inner and outer world to be free. He desired his native Azerbaijan and his compatriots to make advance thus being among the leading nations of the world. He wished Azerbaijan located at the crossroads of the East and the West and Europe and Asia, not to remain merely an Eastern country, but also to westernize meanwhile preserving loyalty to its national roots and adopting the positive trends coming from Europe.

It was impossible to make a living by writing verses and provide money for family and Sabir had chosen a profession for making both ends meet. He made and sold soap in order to provide the living of his large family.

People needed soap for cleaning and washing.

Sabir immediately sold all the soap he had made.

The terms which he was brought up and the religion that social environment professed urged people to be cleanly and society had accepted this.

Sick Sabir in the house of
Jalil Mammadguluzada in Tiflis
Artist: A. Jafarov

However, by essence Sabir wrote his verses for the same purposes that were related with soap making. Sabir wrote his verses for the people's reading them and clearing their inner world as well as for the society's becoming spiritually purer and healthier.

But this "soap" had no customers. Even if it had, it had very few.

Because he did not praise or say sweet words, he criticized, exposed and laughed with irony.

(People normally never liked this at all times in history and anywhere in the world).

Furthermore, Sabir as a writer with superior sense didn't consider himself solely as an Azerbaijani poet and didn't feel responsibility solely before his own nation.

He was an Eastern poet. The 19th century was about to end and the 20th century was about to start, a new time with new requirements was coming up and the great master was addressing the entire East. His thoughts covered a vast area from the Caucasus to Central Asia, from Iran to India and from Russia to Europe. His criticisms targeted not just his close surrounding his verses touched upon all the serious social, political and spiritual problems of neighboring and remote countries.

He boiled his soap, taught little children at school, took up journalism publishing his critical articles in the press which was under formation in Azerbaijan and the Caucasus and expressed his quick attitude to the most important issues of world politics and turned them into verses. He "interfered" in the affairs of India, Iran, Russia and the Ottoman Empire, tried to "make them wiser" and to awaken people in those countries.

But he did not say "Wake up!" like a passionate speaker or hot-tempered revolutionary. He said "Sleep!" with irony and sang a lullaby saying "sleep, my little one, sleep and become backward" and "I don't want anyone to wake up those who are sleeping".

He was a hard-working person, but never said "work hard, love to work and create", because he realized that few people listened to advice. On behalf of self-satisfied people who suddenly became rich and were spiritually poor despite their wealth, he seemed to be deriding workers, farmers, students, publishers, intellectuals and those who Served their people.

This way of speaking was unexpected and startling. One can wake up those who are sleeping more easily not by stroking and lulling them, but by pinching and frightening them. Mirza Alakbar adopted the poetic penname of "Sabir".

Sabir means "patient, tolerant". But during his lifetime, he never tolerated injustice and inequality. He did not remain indifferent to the shortcomings he saw and included them into his poems.

He also had a different pseudonym "Aglar-gulayan" (Crying and laughing). This is an accurate phrase directly related to the essence of his creative work.

He described what he saw with laughter. But deep down he cried, because his wish and mission was to lead his people and country to the progress they deserved and make them live happily.

Who loves humans he turns to the lover of liberty.

Sabir loved humans and wished to see them free and therefore, he was confident that who loved freedom and independence he would definitely love humans and wrote with confidence:

Yes, when there is liberty, there is humanity.

Do his words concern only the Azerbaijani people?

These two hemistiches of the immortal humanist Sabir are actual for every country and every nation of the world at all times and will always remain actual.

In the early 20th century, Azerbaijan was entering a totally new stage in its development. The capital Baku was an oil-rich city and was gradually becoming the focus of attention in the world. The industry was developing, the city was growing, construction and renovation work was under way and a number of positive trends of the new time were taking root in Baku which maintained closed contacts with Europe.

At the very beginning of the century Azerbaijan was going through a media boom dozens of new newspapers and journals were founded one after another.

Although cinema had just appeared in France in 1895, this new art was already popular in Baku and several local films were produced beginning from 1898.

The first operetta of the East appeared in Azerbaijan in 1908 and people who were used to eastern mugams listened to symphonic music concerts and European operas and operettas with pleasure in Baku.

In tolerant Baku, Catholics and Orthodox Christians had their own churches. Muslims went to their own mosques, while Jews prayed every day in synagogues located near mosques.

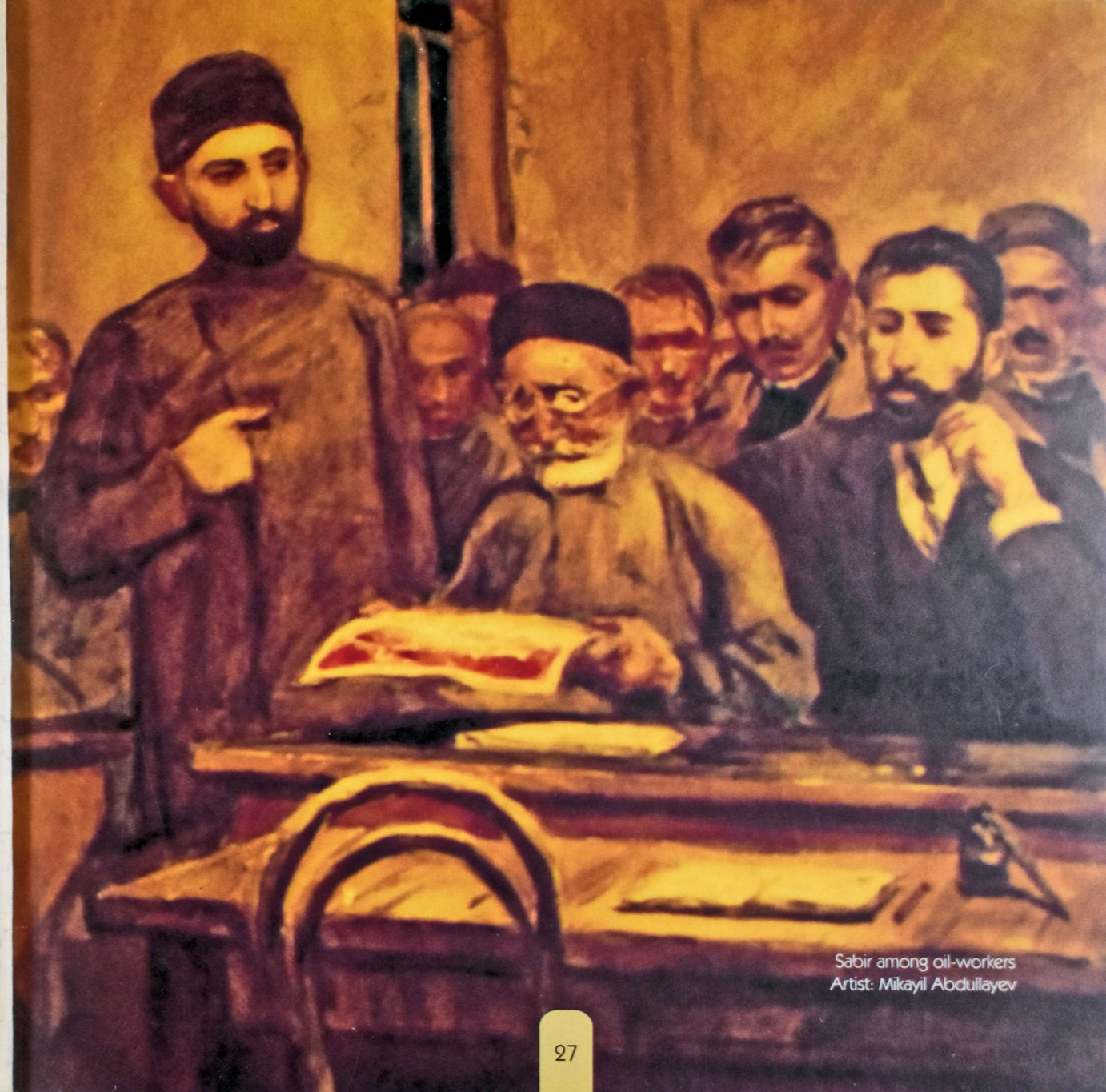
In 1906 "Molla Nasraddin" journal also joined the growing ranks of newspapers and journals in Azerbaijan a country which was able to keep abreast of and live in harmony with the new life and new time.

Molla Nasraddin is a folklore character who is perceived by nearly 40 nations in the Middle East as part of their folklore. From its inception "Molla Nasraddin" could turn to the belonging of the entire East.

Actually, this quality has always been characteristic of Azerbaijani intellectuals, literary critics and scholars. They believed that they belonged to the entire region and addressed this vast area. In the 12th century, the genius Azerbaijani philosopher Nizami Ganjavi thought in the same way and among his characters there are representatives of almost all the nations of civilized world of that time.

Centuries passed, but this tradition survived. In the 19th century, the enlightener Mirza Fatali Akhundzadeh also united the East and the West in his works, having raised the problems of a vast geographic area he perceived not only Azerbaijan but also the entire region as his homeland and didn't remain indifferent to their problems and concerns.

Sabir also had the same thinking, and so did Huseyn Javid, who being called the Shakespeare of the East, led his literary activities after Sabir and so did most Azerbaijani intellectuals who lived before and after them.

Sabir among oil-workers
Artist: Mikayil Abdullayev

If presented at the appropriate level, everyone will accept "Molla Nasraddin" to be among the most remarkable phenomena of world media, journalism and satire. There were numerous people in the Caucasus, Iran, Central Asia, India and Russia in the early 20th century who had subscribed to Molla Nasraddin magazine, which was founded by the prominent Azerbaijani writers and enlighteners Jalil Mammadguluzadeh and Omar Faig Nemanzadeh, with which the most talented writers including Mirza Alakbar Sabir of the early 20th century actively cooperated. They looked forward to every edition of the magazine, saw their desires, wishes and lives there, read its articles from the very beginning to the very end and handed it over to others.

They distinguished highly valued and respected Sabir as one of the most active authors who founded "Molla Nasraddin", determined the image of this journal and turned it into a common asset for so many peoples.

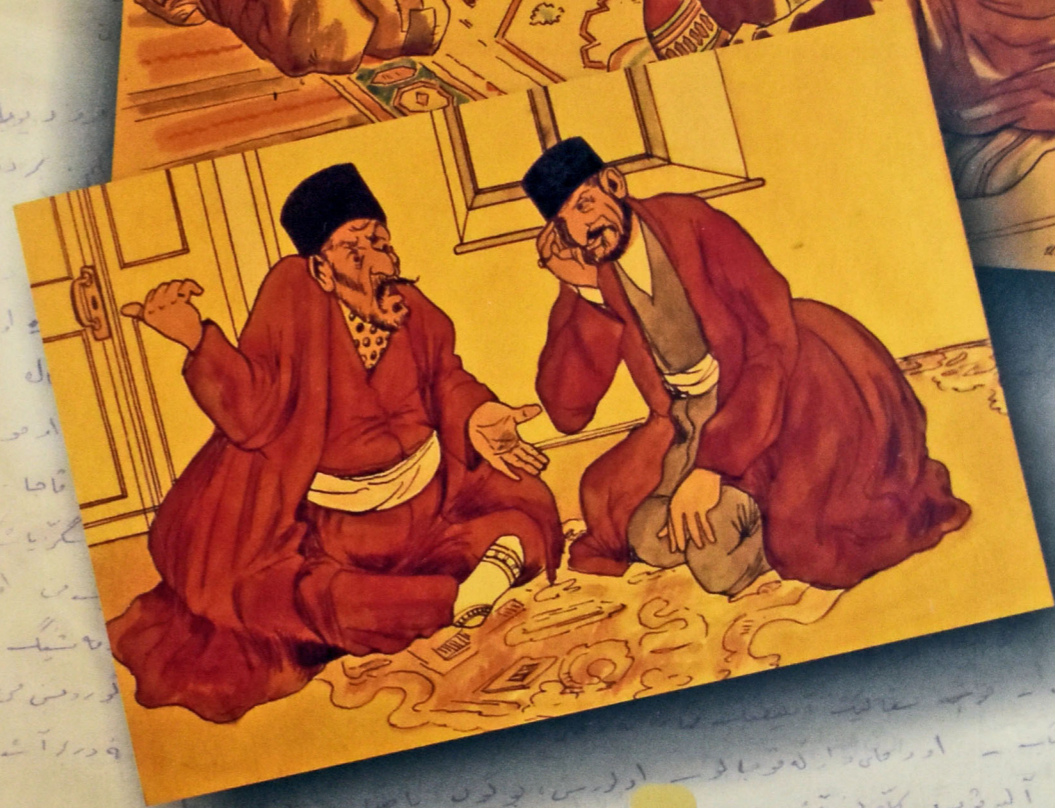
Sabir taught at junior schools in Baku and Baku villages, educated oil workers and had students who directly confronted him. But unbeknown to himself, he nurtured so many followers in Azerbaijan and neighboring countries and in so many regions, cities and villages where "Molla Nasraddin" was distributed. They regarded Sabir, whom they had never seen as their teacher and remaining in Baku, Shamakhi and Azerbaijan Sabir succeed in crossing the borders thus becoming international and turning into a school. In one of his verses, Sabir likened himself to a big mountain positioning in the sea.

I am like a big mountain that stands in the sea.

As a skillful poet, his expressions were to the point and literary solutions were accurate in this poem just like in his every hemistich.

He was really in a choppy sea. He was in the middle of the sea, not on its coast. He came under waves of reproaches and accusations from all sides. Sabir with his weak and tender appearance was so steadfast and had so much exceptional internal power that he could bravely stand up to all these attacks.

In one verse he admitted an important truth that indicated his world outlook, philosophy

and mission as a personality.

In response to those who told him to “shut up”, he said “Yes, Sir, I will shut up!”

To those who did not want him to see what was happening around he said: “Ok, I will close my eyes” and to those who told him not to hear he promised to “close his ears”.

But he could not promise only one thing: “I will not speak, I will not hear, I will pretend to be blind, but I cannot fail to realize and understand!”

The only problem with realization and understanding is that having realized the things you cannot remain silent, dumb and deaf.

Sabir understood, felt and realized, that is why he was never blind, dumb and deaf and always bravely told and wrote the truth.

More than a century has passed since the death of Sabir.

He is still speaking, having his say and criticizing and as in the case at his time not everyone agrees with him.

Sometimes even among the most patriotic people, certain ones disagree with Sabir saying: “Why did he criticize us so much and write only about negative things?”

We should not forget that only great people and great nations can look at their shortcomings critically with a smile on their face and without any inferiority complex.

Unlike false “patriots”, Sabir sincerely loved his nation and homeland and was not only a good son of his nation and homeland, but also treated his nation and homeland as his dear child and tried to treat its pain and illnesses rather than hide them.

Sabir's living words and views are looking at things in the same way as he did in his lifetime.

Notwithstanding Sabir have had difficult and eventful lives, he is extremely happy person.

He was happy, but failed to be happy to the very end and was a person and poet who had a constantly restless life.

Because he is always modern.

For this reason, he was a creator who was happy, but at the same time, failed to be happy to the very end.

He is happy because in terms of the past decades he is alive, his verses are being read and his memory is living. But he is also a person and poet who cannot completely happy

Sabir in Balakhany
Artist: Elcin Aslanov

because most of the shortcomings in humans and society, which he wanted to eliminate in the early 20th century still continue their existence.

How can the anxious soul of the poet calm down and feel cosy until humanity is totally rescued from them?!

Salmaz Mumtaz, one of the most interesting personalities of Azerbaijan in the 20th century and a connoisseur and researcher of Azerbaijani and Eastern literature, who was eliminated by the political regime as a victim of the wave of state terror and terrible repression against intellectuals and dissidents in the Soviet Union in the 1930s, once went to Shamakhi to meet with Sabir in order to put questions to the poet, get detailed answers and write about him.

Confused by the fact that Sabir often looked at the clock and thinking that he wanted to end the conversation as soon as possible, Salman Mumtaz recorded that the sensitive poet realized my confusion and said: "You might think that I am looking at the clock because of you. No. You know that I am soap-boiler. I have put the kettle on the fire and it should be taken off the fire at a certain time. I am looking at the clock not to miss that time."

Sabir's words on the eternal fire of time are always relevant.

Those words will never be apart parate from the fire.

Sabir's clock is the clock of the land of which he was a loyal citizen, of the nation of which he was a favorite child and of humanity of which he was a child who crossed all the borders without a visa.

He has long ago gone beyond the framework of belonging to one nation.

Sabir will turn into a monument and be erected in many cities around the world.

Sabir will be translated into many languages, will speak many languages he has not spoken yet and many people will discover this planet of words and thoughts for themselves.

We will continue to try to synchronize our incorrect and slow watches in accordance with Sabir's correct and accurate clock.

Sabir's eternal clock continues to run.

ВРЕМЯ САБИРА

35

Больших художников создаёт Традиция. Однако художники-титаны создают её сами, и творческие их открытия, воспринятые сотнями, тысячами адептов у них в стране и за рубежом, дают начало новым школам и направлениям в искусстве. Азербайджанский поэт Мирза Алекпер Сабир Таирзаде родился в городе Шемахе – оплоте древних культурных традиций не только собственно нашего Отечества, но всего Ближнего и Среднего Востока. Это случилось в 1862-м году, а шестью-семью годами позже мальчик отдан был в школу.

Тогдашние наши школы мало походили на современные – европейского типа. Как и в предшествующие несколько столетий, образование азербайджанские дети получали в школах духовных, уклад которых был столь же устоявшимся и традиционным, как и всё в тогдашнем нашем обществе, и которые были идеально устроены именно для воспитания благочестивых служителей культа.

Алекпер был не просто сыном своих родителей, но порождением конкретной социальной среды. Семья, из которой он произошёл, воспитывавшая его среда, школа, давшая ему образование, читанные им книги, усвоенные им знания – всё, казалось, предрасполагало к тому, чтобы из мальчика сформировался будущий образцовый отец семейства в мусульманском духе.

Однако время предопределило этого человека в духовные лидеры его народа и страны.

Из 49 прожитых им лет большая часть пришлась на век XIX-й и всего только 11 – на последующий, однако личность Сабир не уместается в масштабы этих двух столетий, как едва ли уместит её в себе и только-только наступившее столетие XXI-е. Сабир говорил на том же языке, что и его соотечественники, пользовался теми же словами, какими изъяснялись и они, однако сумел сказать такое, что до него не умел никто, и так, как не способно никому и поныне.

В среде, где уважение обычаев и следование принятым канонам были едва ли не нормативом жизни, Сабир выглядел некоей белой вороной. Между тем при сопоставлении его с гениями других стран и народов делается очевидным, что все гениальные люди, независимо от того, где родились и детьми какого народа они являются, обнаруживают между собой разительное сходство.

Литература, на которой вырос Сабир, казалась бы, заведомо пестовала из него сугубого поэтизатора любви, красот природы и людских добродетелей. Сила же одарённости юноши позволяла предполагать, что, выступив в этом качестве, он блестяще выделится в ряду стихотворцев – его современников. И действительно, писал он стихи и названной тематики, показав ими, что близка ему и лирическая муза и что в части мастерства превосходит он не только других её приверженцев – своих современников, но и значительное число предшественников – классиков жанра.

Однако история избрала его к иной миссии. Один из выдающихся лириков своего времени, он при том же явил себя совершенно беспримерным сатириком. Судьба у сатириков повсеместно и во все века бывала трудна. В среде же, в которой обретался Сабир, трудной она была вдвойне.

Перо его обращалось против всего рутинного, косного и противящегося обновлению. Перо его сражалось за свободу человека, как внутреннюю, так и социальную. Заветным желанием Сабира было видеть его Отечество – Азербайджан и азербайджанский народ развитыми и приобщёнными к передовым странам и нациям мира. Он мечтал, чтобы находящийся на стыке Востока и Запада его край перестал быть сугубо страной восточной, но – европеизировался и, оставаясь преданным своим корням, не отвергал, но органически воспринимал всё позитивное, что исходило от Европы.

Между тем прокормиться поэтическим трудом было совершенно невозможно – виршами голода не утолишь и потребностей семьи не обеспечишь, и, чтобы иметь средства для жизни, Сабир осваивает новое для себя ремесло. Он варит и продаёт мыло, на доход от которого и содержит обширное своё семейство.

Людям, чтобы сохранять себя в чистоте, всегда нужно мыло.

И сколько ни приготавливал его Сабир, всё оно тотчас же распродавалось.

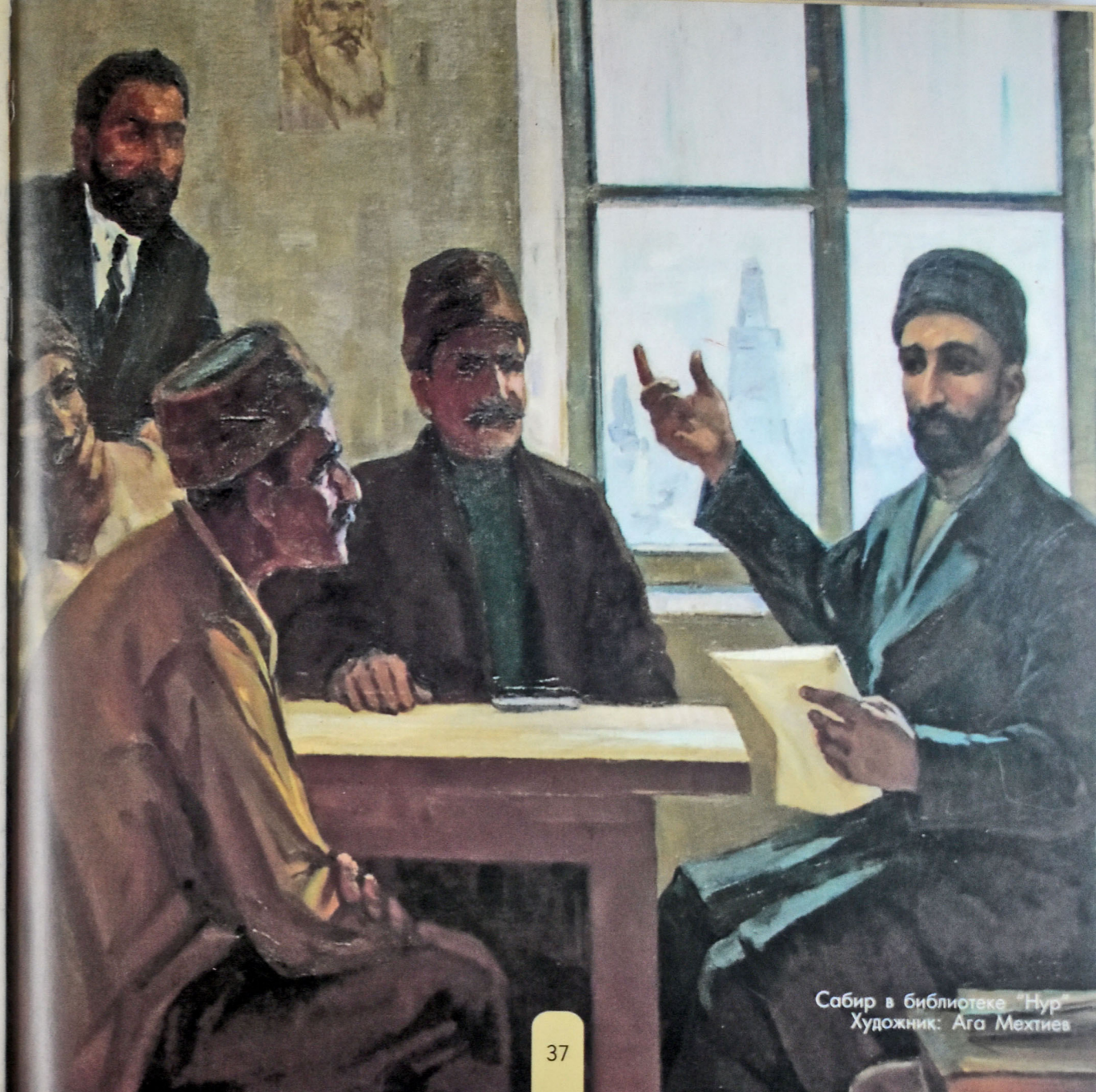
Блюдение гигиены строго предписывались средой, в которой Сабир вырос, и религией, которую среда эта исповедовала, и потому было всеобщее принятой нормой.

Однако и поэзию свою предназначал Сабир, по сути, той же – «очистительной» цели. Писал он именно затем, чтобы, читая его стихи, люди внутренне очищались, а общество в целом делалось духовно целомудренней и здоровей.

Однако такого рода «гигиеническая продукция» спроса не имела. А если и имела, то был этот спрос весьма невелик.

Потому что Сабир не расточал славословий, не изливался сладкоречием – он критиковал, разоблачал и высмеивал.

(Это же повсеместно и во все времена людям не очень нравилось, как не нравится им и поныне.)

Сабир в библиотеке "Нур"
Художник: Ага Мехтиев

При этом сам Сабир отнюдь не полагал себя сугубо лишь национальным поэтом, более того – не считал, что как мастер пера ответствен исключительно только перед собственным народом.

Он был поэтом всего Востока.

Завершался XIX век, всё ближе подступал век XX-й – новая эпоха с новыми же требованиями и запросами, и великий художник обращал свою музу ко всему Востоку. Весь культурный ареал от Кавказа до Средней Азии, от Ирана до Индии и от России до Европы сделался объектом творческого его осмысления. Темами его сатир становились не только непосредственно наблюдаемые им явления – все насущные проблемы социально-политического и духовного характера, имевшие место как в ближнем, так и в дальнем зарубежье, получали отображение в исполненных горечи и боли его стихах.

Он и мыло варил, и малым детям знания втолковывал, и в публицистике подвизался, выступая с острыми статьями на страницах только-только нарождавшейся в Азербайджане и на Кавказе прессы, и стихи писал, с оперативностью высказываясь в них по самым злободневным политическим вопросам современной ему действительности. «Совал нос» во внутренние дела и Индии, и Ирана, и России, и Османской империи, тщась «вразумить» тамошние «бестолковые» головы и пробудить к социальной активности общественность этих стран.

При том же он не возглашал с категоричностью пламенного трибуна или же сурового революционера: «Подымайтесь!», «Спите!» – усмешливо словно нашёптывал он, с грустной иронией припевая слова колыбельной: «Баюшки, малыш, бай-бай, спи – людей не донимай!» и объявляя: «Я не товарищ тормозителям лежебок!»

Сам будучи тружеником, в поте лица добывающим свой хлеб, он тем не менее не призывал других: «Радейте, любите своё дело, созидайте!» Ибо знал – нравоучениям мало кто внимлет. Напротив того, как бы от лица самодовольного нувориша, с тугой мощной, но совершенно нищего духовно, нарочито вышучивает он именно полезных обществу людей – рабочего, крестьянина, ревнителя ученья, издателей газет и журналов, интеллигентов и пр.

Подобной формы дидактика шокировала, ошеломляла. Ведь, согласно привычным представлениям, для «пробуждения» «спящих» более подходило не деликатность и обходительность, но окрики и тычки.

Мирза Алекпер взял себе псевдоним «Сабир».

Обозначает это слово – «терпеливый», «сносливый». Однако во всю свою жизнь никогда не мирился Сабир с несправедливостью, с фактами дискриминации и

произвола. Ни одного порочного явления не был он лишь сторонним наблюдателем, с неизменною отзываясь на всякое зло язвительными стихами. Было у него и ещё прозвище – «Плачущий насмешник». Определение, наиболее точно характеризующее самую сущность его творчества. Всё негативное, что лицезрел вокруг себя Сабир, наружно воспринимал он с юмором. Однако в сердце своём над виденным он безутешно рыдал. Ибо исконным чаянием его было – достойное бытие его народа и страны, их благополучие и процветание.

Кто любит человека – привержен тот свободе

Сабир почитал Человека, желал его раскрепощёния и искренне полагал, что приверженцам Независимости и Свободы непременно пристало Человеколюбие, убеждённо в данной связи заявляя:

Да, где свобода есть – там есть и человечность!

Ужели же слова эти обращёны сугубо к азербайджанскому народу?!

Воистину, бессмертное это высказывание гуманиста-Сабира является и во все времена пребудет актуальным для каждой страны и народа!

В начале XX века Азербайджан обнаружил мощный рост во всех сферах общественной жизни. Всё более пристальное внимание мира привлекает к себе столица страны – нефтяной Баку. Развивается хозяйство, растёт и хорошеет город, в облике которого, как результат тесных его связей с Европой, – впечатляюще проявляются многие показательные приметы новейшего времени.

На заре же нового века переживает Азербайджан и бум печатный: чредой появляются тут десятки новых газет и журналов.

Изобретенный во Франции в 1895-м году, кинематограф делается в Баку популярнейшей областью профессиональной деятельности – начиная с 1898-го года один за другим здесь выходят в прокат фильмы местного производства.

В 1908-м году в Азербайджане создаётся первая на Востоке опера, и столичная публика, слуху которой искони был привычен восточный мугам, с энтузиазмом начинает посещать даваемые в Баку концерты симфонической музыки, европейские оперы и оперетты.

В толерантном Баку свои церкви имелись и у католиков и у православных, мусульмане свободно посещали мечети, о бок с – которыми располагались

Сабир и его современники
Художник: Надир Гасымов

синагоги, где ежедневно собирались для молебствий иудеи.

В 1906-м году энергично, в духе времени, развивающееся семейство азербайджанских периодических изданий прибавляется новым членом – журналом «Молла Насреддин».

Молла Насреддин – фольклорный персонаж, которого полагают исконно своим до сорока народов Ближнего и Среднего Востока. Равным образом и журнал имени легендарного героя сделался, изначально же, фактором обще-восточного значения.

Панориентальность самосознания вообще – характерна – азербайджанской интеллигенции, и в частности азербайджанским литераторам и – деятелям науки. Для них обычны региональный патриотизм и адресации ко всему восточному миру.

Подобного же свойства универсализм демонстрирует и – гениальный азербайджанский поэт и мыслитель XII века Низами Гянджеви, галерею литературных персонажей которого составляют представители едва ли не всех культурных народов его эпохи.

Прошли века, однако тенденция эта не пресеклась. Так, воинствующий наш просветитель XIX века, Мирза Фатали Ахундзаде, в своём творчестве духовно объединявший Восток и Запад и поднимавший проблемы, общие для всего ориентального региона-континента, полагал последний своим отечеством в той же мере, что и номинальную свою родину, равно болея душой о них обоих.

То же можно сказать и в отношении самого Сабир и творившего после него «восточного Шекспира» Гусейна Джавида, а также многих других как предшественников их, так и преемников – азербайджанских интеллигентов.

Издание журнала «Молла Насреддин», основанного авторитетнейшими азербайджанскими писателями-просветителями Джалилом Мамедкулизаде и Омаром Фаигом, журнала, в котором сотрудничал цвет отечественной беллетристики того времени и в числе активнейших авторов которого был Сабир, – несомненно, выдающейся значимости событие в истории мировой печати, публицистики и сатиры. В начале XX века «Насреддин» имел подписчиков на всём Кавказе и в европейской части России, в Иране, Средней Азии и Индии. – Каждый новый выпуск журнала с нетерпением ожидало множество людей, получавших из него потребную им информацию, зачитывавших его чуть не до дыр и передававших из рук в руки.

И с названной же поры в читательском сознании утвердился Сабир как один из главных, определявших идейно-эстетическое лицо журнала его авторов, без которого «Молла Насреддин» не был бы «Моллой Насреддином» и не снискал бы

себе столь широкого общественного признания. –

Сабир преподавал младшеклассникам Баку и бакинских предместий, приобщал знаниям рабочих-нефтяников, соответственно состоя со своими питомцами в постоянном очном общении. Между тем как в самом Азербайджане, так и в сопредельных с ним краях – по бессчётным городам и весям, где имел распространение журнал «Молла Насреддин», множилось число неведомых Сабиру его выучеников. Никогда не видевшие устада воочию, люди эти тем не менее полагали его духовным своим наставником. И, таким образом, имя Мирзы Алекпера, безотлучно обретавшегося в – Азербайджане и проживавшего либо в Баку, либо в Шемахе, шествовало по земле, не ведая границ, и, делаясь повсеместно известным и почитаемым, повсеместно же являло себя как провозвестие новой – литературной школы.

В одном из своих стихотворений Сабир уподобил себя стоящему посреди океана вековому утёсу:

И ярью селевою приступаем – в юдоли этой брэнной мой оплот,
Под стать я вековечному утёсу посредь безбрежья океанских вод...

Как и всё, написанное мастером-стихотворцем, строки эти являются образцом художественной точности и выразительности.

Жизнь Сабир и правда сопрягаема с образом бушующего моря. Причём представляется она как вершившаяся отнюдь не на берегу, но именно в самой гуще названной стихии. Весь свой век подвергался Сабир атакам яростных волн людских ненависти, озлобленности, хул. Однако, внешне сублильный и тщедушный, на деле обнаружил он такую твёрдость духа, столь исключительную внутреннюю силу, что сумел устоять перед всеми обрушавшимися на него штормами.

В одном из своих стихотворений в очередной раз выразил он собственные философию, мироощущение и личностное кредо.

Шикавшим на него: «молчи!» – отвечал он: «Пожалуйста, умолкаю, слова более не скажу!»

Желавшим, чтобы к творящемуся вокруг него злу оставался он слеп, – говорил: «Хорошо, на всё закрываю глаза!». А требовавшим от него молчания – объявлял: «Затыкаю себе уши!»

И только в одном выказывал он непреклонность: «Стану нем, глух и слеп, но принять умом и душой (происходящее. – Р.Г.) – не смогу!»

Сабир
Художник: Али Зейналов

Но только ведь к осознаваемым им как порочные явления безмолвным и глухим человек оставаться не может.

Сабир же понимал, чувствовал, сознавал, а потому и не был никогда ни «слеп», ни «безмолвен», ни «глух», с неизменностью, и устно и письменно, возглашая слово Правды.

Уже более века минуло со времени смерти Сабира.

Но и поныне голос его звучен, слово – веско, а критика – остра и, в точности как в дни его жизни, далеко не всеми принимаема.

Даже среди несомненных патриотов имеются не согласные с Сабиром: «Уж больно истов он в своей критике, и отчего писать ему повадно исключительно лишь об отрицательном?» – сетуют они.

Тут, однако, всегда уместно помнить: только по-настоящему сильным людям и нациям способно открыто смеяться над собственными недостатками и не злобясь принимать критику в свой адрес.

В отличие от «ура-патриотов», свои Народ и Отчизну любил Сабир с трепетом сердца, выказывая к ним отношение одновременно и доброго сына, и заботливого родителя, что не замалчивает хворобы и боли любимого дитяти, но деятельно их врачует и целит.

Таким был Сабир в дни его жизни, таким остаётся – он и поныне.

Но хотя жизнь Мирзы Алекпера была трудна и полна тревог, удел его всё же следует полагать счастливым.

Счастливый, но не вполне благополучный, беспокойной судьбы человек и поэт!

И всё именно оттого, что изначальный его жребий – быть современным всегда!

Именно потому он вместе и счастливец, и искатель счастья, так и не сумевший в полной мере его обрести

Счастливый – потому что и по прошествии десятилетий после его ухода продолжает он жить, им написанное – по-прежнему интересно, а память о нём – нетленна.

Счастливый же не вполне – оттого что имевшие место в начале XX века человеческие и общественные пороки, об искоренении которых он так мечтал и с которыми столь самоотверженно боролся, по большей части все существуют по сей день.

До той же поры, пока человечество не избавится от них всецело, может ли мятущийся дух поэта обрести заветные отдохновение, покой и благодать?!

Одна из примечательнейших личностей истории Азербайджана XX века,

выдающийся знаток и исследователь азербайджанской и восточной литератур, жертва государственного террора – волны репрессий 1930-х годов, развязанных в Советском Союзе против инакомыслящих и передовой интеллигенции, – Салман Мумтаз. Однажды, вознамерившемуся написать о Сабире и – в связи с этим имевшему нужду в получении изустно от него некоторых сведений, случилось ему побывать у поэта в Шемахе.

Во время их встречи, вспоминал Мумтаз, Сабир то и дело с озабоченностью поглядывал на свои часы, так что можно было подумать, будто ему натерпится побыстрее закончить беседу. Но, человек чуткий, быстро осознав, сколь непочтительно его поведение, поспешил оправдаться перед гостем: «Невзначай ещё подумаете, будто это из-за вас я на часы смотрю. Нет, это не верно. Как вам известно, я занимаюсь мыловарением. Давеча ж мной поставлен был на огонь котёл, который необходимо снять с пламени строго в надлежащее время. Чтобы время это не пропустить, и гляжу я на часы...»

Пребывающие на неугасном пылу его Времени, Слова Сабире всегда – высокого накала.

И от очага сего Слова эти веки неотторжимы.

Часы же Сабире – указатели времени для Отечества, коего он доблестный гражданин, для Нации – коей он возлюбленное дитя, для Мира – коего он поданный, вольный безвизово переходить все на свете государственные границы.

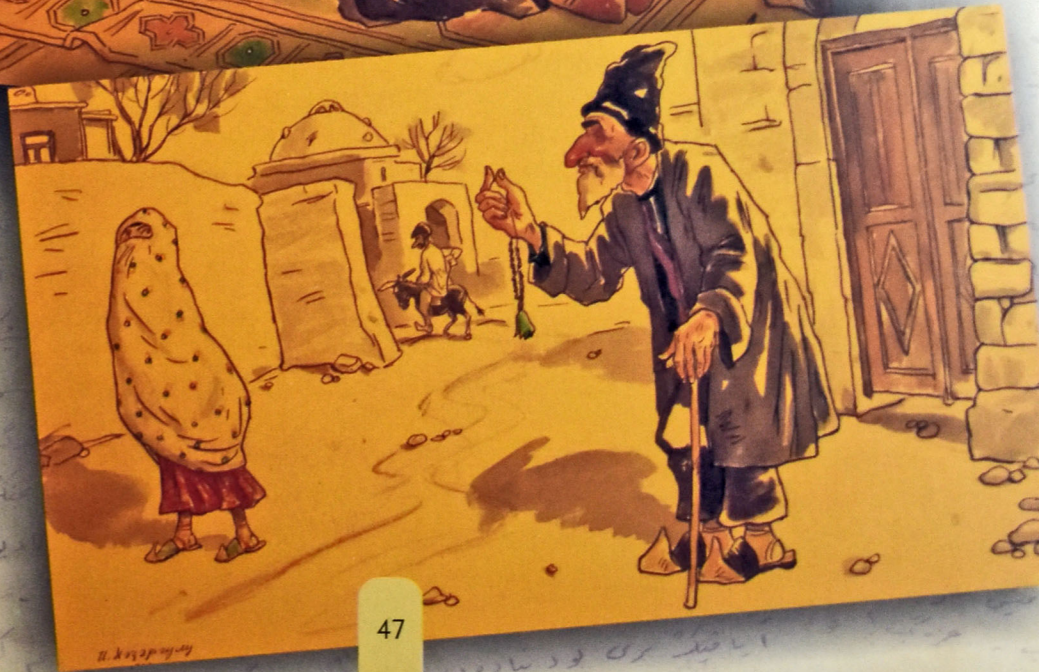
Очень давно, ещё в пору его жизни, перестал Сабир быть сугубо чадом собственного народа.

И ещё во многих городах земли виситься Сабире, воплощённому в камне и металле.

Ещё на многие языки будет Сабир переведён, на многих языках, на которых доселе он не изъяснялся, предстоит ему заговорить, и многим ещё людям предстоит открыть для себя мир мыслей его и чувств.

И многие и многие ещё годы будем сверять мы неверные, вечно запаздывающие наши часы по безукоризненно точным Часам Сабире.

Вечные Часы Сабире продолжают свой ход...

Rafael Hüseynov. Sabirin saati

Rəssam: Stanislav Şatıkov
Korrektor: Kamala Cəfəri
Kompüter dizaynı: Kəbirə Həşimova

Kağız ölçüsü: 70/100 1/12

Həcmi: 4.3

Sifariş: 67

Sayı: 1000

Rafael Huseynov. Clock of Sabir

Cover artist: Stanislav Shatikov
Computer collecting: Erkin Salmanov
Computer design: Kəbirə Həşimova
Corrector: İlqar Məcid

Paper sizes: 70/100 1/12

Volume: 4.3 printing page

Circulation: 1000

Рафаэль Гусейнов. "Время Сабир"

Художник: Станислав Шатиков
Компьютерный набор: Эркин Салманов
Компьютерный дизайн: Кабира Гашимова
Перевод: Ровшэн Кафаров

Формат: 70X100 1/12

Объем: 4.3

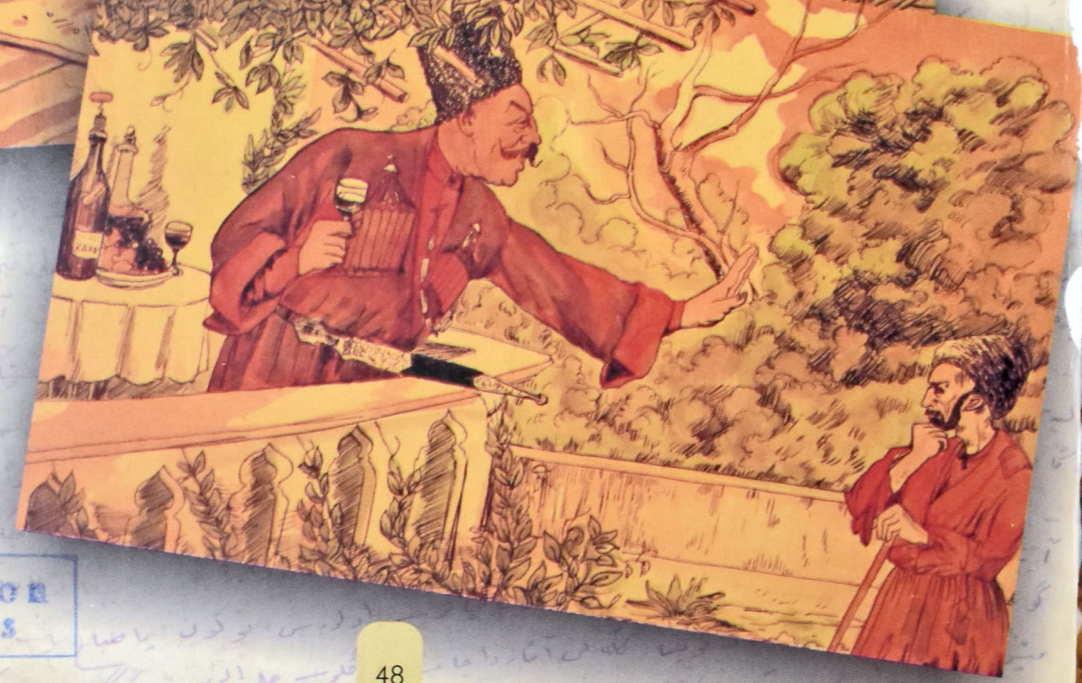
Заказ: 67

Тираж: 1000

Kitabda Əziz Əzimzadə və Nəcəfqulunun
"Hophopnəmə"yə illüstrasiyalarından istifadə edilmişdir.

"Elm və Təhsil"
nəşriyyatı

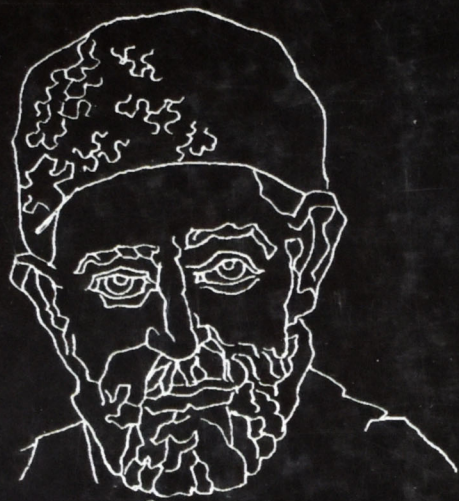
e-mail: nizamimuzeyi@azerozetel.com
1005, Bakı, İstiqlaliyyət 53

Elektron
resurs

Ar 2012
761

SABİRİN SAHNI CLOCK OF SABİR ВРЕМЯ САБИРА

*Словесный поэт,
я призван моею страшной писатью,
О добрых делах,
а также о слове дурной писатью.*

*In my capacity of poet
I should write verses
Through conversing the right
and the wrong into the word.*

*Sairam,
çünkü vaxifam budur!..*

عابر صبر طاهره